

Als spreken tot niets leidt

Pieter T'Jonck over *Zwijg kleine* van Dirk Tanghe: de dikken en de dunne

Wat meteen frappeert aan *Zwijg kleine*, een 'volksstuk in vijf tafereel (in het West-Vlaams)', geregisseerd door Dirk Tanghe, is het decor: een langwerpige horizontale uitsnede uit een pikzwart gordijn, waarachter we een replica zien van een kleinburgerlijke eetkamer. Dit beeld is optisch niet gecorrigeerd voor de scène, behalve dan dat het geminiatiseerd is: nog lagere plafonds dan in de doorsnee 'doeninge' of fermette, nog meer meubilair, zodat bewegen haast onmogelijk is. Ondanks een substantiële dosis 'platte boerenleute' ontstaat zo meteen een zekere vervreemding in het stuk. Die lijkt in niets op conventionele wijzen om de vervreemding aan te duiden die het kleinburgerlijke interieur kan aantasten: vervormde perspectieven, onnatuurlijke belichtingen – u kent het wel, tragiek alom. De herkenbaarheid van deze ruimte roept eerder eenzelfde mengeling van herkenning en vervreemde afschuw op als de installaties van Guillaume Bijl – hyperrealistische, extreem prototypische en perfect ont-kunst-igde replica's van banale interieurs. Enig verschil: dit prototypisch interieur wordt getoond in een volledig versuikerde versie. De muren zijn roze, de kasten zijn roze, de flesjes bier en wijn zijn wit, en zelfs de kledij van de personages bestaat uitsluitend uit de meest schreeuwerige combinaties, van knaltrouwe over knalgeel tot – uiteraard – knalroze en -rood. Ook de televisie, die uiteraard steeds aanstaat, laat niets dan effen kleurvlakken in hetzelfde register zien.

Zoals geweten: suiker geeft tijdelijk een

zekere vrolijkheid, zelfs euforie, maar overmatig gebruik leidt onvermijdelijk tot misselijkheid. En dat is min of meer het eindeffect van deze voorstelling, die in zijn regie precies dezelfde strategie volgt als die van het decor: tot het uiterste doorgevoerde stereotypie, het gemiddelde van het gemiddelde, van personages en situaties, maar in versuikerde uitvoering. Het 'typisch beeld' van West-Vlamingen als een vreemd bevolkingsdeel dat alleen aan eten en geld denkt wordt hier in een extreme vorm gerepresenteerd. Alle personages zijn, met uitzondering van 'de kleine' Jan Steen, dik tot zeer dik. De oudere mannen bijvoorbeeld met een broek die tot ver boven de navel opgetrokken is (Kurt Defrancq als nonkel Willy, Peter Bulckaen als neef François of Karel Deruwe als vader Robert), de oudere vrouwen (vooral Grietje Debacker als tante Anna, maar ook Martine Werbrouck als moeder-sloor Vonne of Karin Tanghe als François' vrouw Helga) met een kleed dat nauwelijks contouren, die naam waardig, suggereert. Alleen jonge nicht Jacqueline (Marijke Pinnoy) heeft 'contouren', maar die zijn dan ook meteen volledig buitenmaats. Die koldereske uitbeelding is technisch echter zeer geperfectioneerd uitgevoerd, zodat de wanstaltigheid van de personages ondanks alles aannemelijk en zelfs griezelig echt wordt. Dat vooral omdat de combinatie van de uiterst krappe scène en hun mateloze omvang elk bewegen nagenoeg onmogelijk maakt zonder dadelijk alle anderen te storen.

Maar ook in andere opzichten gaat dit

stuk uiterst ver in het stereotyperen van situaties. De hele voorstelling toont, nagenoeg in 'real time', met een aantal 'cuts' bij de overgangen tussen bedrijven, een van de meest herkenbare rituelen die maar denkbaar zijn: het verloop van een plechtigecomuniefest. Het stuk is gebaseerd op een werk van de Oostenrijker Fitzgerald Kusz, en werd oorspronkelijk door Nolle Versyp in het Nederlands vertaald. De bewerking van Bart Cardoen is echter zo doorspekt met typische gebruiken (zoals de 'zantjes' met vrome gedichtjes) dat je wel moet veronderstellen dat van het oorspronkelijke stuk niet veel meer overgebleven is dan een schema. Op de keper beschouwd is een van de vondsten van dit stuk trouwens dat het niet veel meer is dan een schema, een opeenvolging van gebeurtenissen zonder 'plot', afgezien van het feit dat de mensen die we zien, voorspelbaar genoeg, steeds meer dronken worden. Door die dronkenschap komen uiteraard allerlei verdrongen driften en frustraties boven, die steeds minder geschikt blijken voor de 'kleine' (een briljante Jan Steen, de enige graatmagere figuur in dit stuk). Maar in tegenstelling tot een boulevardkomedie, waarin de draak wordt gestoken met kleine luiden als deze – arbeiders en bedienden – worden de vervelende situaties die hierdoor ontstaan nooit opgebouwd naar een 'pointe', een grap die de spanning oplost in een bevrijdende lach.

De personages hebben nauwelijks enige psychologie die naam waardig. Hun verlangens raken nauwelijks verder gearticuleerd dan

Zwijg kleine - De Werf / Jan Vernieuwe

